

№91
2019

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»**

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 91

Вінниця
ТОВ «ТВОРИ»
2019

Проблеми освіти: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Видавництво ТОВ «ТВОРИ», 2019. – Вип. 91. – 270 с.

Збірник наукових праць, присвячений актуальним проблемам вищої освіти в умовах євроінтеграційних освітніх змін. У збірнику представлено теоретико-методологічні засади формування творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця у закладах вищої освіти; проблеми актуалізації і розвитку духовно-моральної особистості; інноваційні підходи до професійної підготовки компетентних фахівців; напрями вдосконалення змісту та методів підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх учителів на концептуальних засадах «Нової української школи».

Для широкого кола освітян, науковців, усіх, хто цікавиться інноваційними технологіями в освіті.

Збірник входить до Переліку наукових фахових видань України (Наказ МОН від 24.10.2017 № 1413), в яких можуть бути опубліковані результати дисертаційних робіт у галузі педагогіки на здобуття ступенів доктора наук, кандидата наук та доктора філософії.

Головний редактор: Завалевський Ю. І., д-р пед. наук, професор.

Редакційна колегія:

Гончарова Н.О. – канд. пед. наук; Дубасенюк О.А. – д-р пед. наук, професор, почесний академік НАПН України; Євтух М.Б. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Ельбрехт О.М. – д-р пед. наук, доцент; Жалдак М.І. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Ївженко Ю.В. – канд. пед. наук (відповідальний секретар); Клокар Н.І. – д-р пед. наук, професор; Кременський Б.Г. – д-р пед. наук, доцент; Луговий В.І. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, перший віце-президент НАПН України; Леута О.І. – д-р філос. наук, професор; Ляшенко О.І. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Олійник В.В. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Польштуржискі Йозеф – доктор хабілітований, доцент, професор Варшавського університету (Полоцьк, Польща); Прокопенко І.Ф. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Радкевич В.О. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Сафонов Ю.М. – д-р екон. наук, професор (заступник головного редактора); Удалова О.Ю. – канд. пед. наук, доцент; Чайковський А.С. – д-р істор. наук, професор.

Відповідальні за випуск: Вознюк О.В., – д-р пед. наук, доцент; Ївженко Ю.В. – канд. пед. наук; Мороз М.О. – канд. пед. наук.

Адреса редколегії: 03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 36, каб. 319,
тел: (044) 248-23-09, E-mail: p_education@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 22200 – 12100ПР від 08 липня 2016 року.

*Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
(протокол № 3 від 27 березня 2019)*

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних відповідної галузевої термінології, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються.

ISBN 978-617-7742-97-4

© Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти», 2019
© Автори статей, 2019

ЗМІСТ

Андрійчук О. І. Готовність учителів історії до формування складників історичної компетентності учнів (за результатами анкетування вчителів історії).....	7
Антонова О. Є. Особливості підготовки креативного фахівця: досвід закладів вищої освіти України.....	11
Бегас Л. Д. Особливості театралізованої діяльності в загальній та спеціальній педагогіці	16
Бекірова А. Р. Компетентнісний підхід як методологічна основа формування професійної суб'єктності майбутніх учителів початкових класів	19
Біда Д. Д. Ресурсний центр «Колосок» як складова STEM-освіти в Україні.....	25
Бондарчук С. Л. Формування мотиваційної системи активізації креативної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.....	33
Бутенко О. Г., Воєдило О.В. Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх педагогів до гендерного виховання дітей у контексті концепції розвитку педагогічної освіти.....	38
Бянь Лулу Методичне забезпечення формування культури мовлення студентів з КНР у процесі професійної підготовки	43
Валенкевич О.В. Методологічні основи музейної педагогіки.....	48
Ващук О. В. Проблема діагностики потенціалів інтелектуального розвитку особистості та причин дисгармонії розвитку особистості	53
Веремюк Л.Л. Культуроорієнтовані підходи до викладання іноземної мови у педагогічних ЗВО	59
Вільш Іоланта (Wilsz J.) Самоуправлінська активність особистості в контексті цінностей її сталих індивідуальних рис (Aktywność samorozwojowa jednostki w kontekście wartości jej stałych indywidualnych cech osobowości).....	63

Вітвицька С. С. Професійно-педагогічна спрямованість як необхідний компонент готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в умовах нової української школи ..	67
Власенко О.М. Громадянська компетентність у новій українській школі: дидактичні аспекти формування та розвитку	72
Влодарська-Золя Лілія (Włodarska-Zoła L.) Управління в еволюційному середовищі організації (Zarządzanie w ewoluującym otoczeniu organizacji)	77
Вознюк О. В. Головні аспекти теорії ноосферної освіти.....	81
Гаврялюк С.М., Дудник Н.А. Створення ситуації творчого успіху як передумови професійного розвитку майбутніх вихователів.....	87
Герасимчук О.Л., Корбут М. Б. Екологічна стежка як засіб формування екологічної культури особистості	92
Гилярська О. І. Риторична підготовка майбутніх учителів у педагогічних коледжах як педагогічна проблема	96
Гоголь Н. В. Медіаосвітні ресурси як засіб реалізації культурологічного підходу в шкільній літературній освіті	104
Горбенко С. Л., Патрикєєва О. О., Василяшко І. П., Лозова О. В. Організація STEM-навчання у закладах освіти	109
Гордаш А. М. Генералізація арт-парадигм в освітній методології становлення основ художньої майстерності митця.....	115
Горобець О. В., Горобець С. М. Формування екологічної відповідальності в процесі професійної підготовки економістів	123
Демченко І.І., Білан В. А. (Demchenko I., Bilan V.) Corrective opportunities of the use of art therapy methods in a teacher-defectologist's work	130
Дубасенюк О. А. Методологічні засади наукової діяльності у закладах вищої освіти, реалізовані у наукових працях академіка АМСКІП Д. В. Чернілевського	135
Дука Т. М., Підлипняк І. Ю. Особливості розвитку професійного потенціалу майбутнього педагога засобами інноваційних технологій	141

Ключевые слова: будущий учитель музыки, профессиональная подготовка, вокальная деятельность, художественная интерпретация

Iskova L. M. Development of artistic interpretation skills in the process of vocal training of future teachers of music

The article deals with the problems of professional training of future teachers of music. Attention is concentrated on the formation of skills of artistic interpretation of musical works in the process of vocal training at pedagogical institutions of higher education. It is proved that increasing attention to the issues connected with the professional level of a creative personality of future teachers of music requires the study of issues concerning the improvement of the methodology of training future specialists, the introduction of innovative artistic-creative technologies for formation of professionally significant qualities of students, among them skills of artistic interpretation of musical works in the process of vocal activity of future specialists occupy a significant place. It was found out that formation of skills to interpret artistically musical works, in particular vocal ones, in the conditions of application of innovative approaches requires creation of effective creative interaction between a teacher and a student. The purpose of the article is to study methods of forming skills of artistic interpretation of musical works in the process of vocal activity of future specialists. For implementation of a set purpose the task of this article is an analysis of active methods of interaction between a teacher and a student in the process of vocal activity in pedagogical institutions of higher education. The author substantiates that future teachers of music should be well oriented in a variety of pedagogical technologies, possess a complex of professional skills and qualities, effectively apply modern forms and methods of pedagogical interaction, show non-standard thinking and ability to quick orientation in different pedagogical situations, have their own opinion and be able to persist in it, adequately assess their possibilities, be prepared for making responsible decisions. Practical work with future teachers of music at the vocal work requires an individual approach to solving the appropriate step-by-step work in each particular case. Formation of skills of artistic interpretation in educational activities fulfills the function of complex development of the personality of a musician, his emotional and intellectual qualities, intellect and imagination, because the ability to perceive and reflect beauty and emotional filling of artistic images for a teacher is a professional necessity. Realization of the creative potential of a future teacher of music and formation of the skills of artistic interpretation of musical works can be successful only in the conditions of purposeful and pedagogically organized creative educational activities in pedagogical institutions of higher education.

Key words: future teacher of music, vocational training, vocational activity, artistic interpretation

УДК 373.2.015.31

Л. В. Іщенко,

доктор педагогічних наук, професор,

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань)

liskra118@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3382-4148

Т. В. Журавко,

викладач-стажист,

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань)

tanazuravko1996@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0717-900X

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЗБАГАЧЕННЯ І АКТИВІЗАЦІЇ СЛОВНИКА**

Стаття присвячена проблемі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника. Мета статті полягає у розкритті методики та педагогічних умов організації освітнього процесу розвитку творчих здібностей дітей у закладах дошкільної освіти. Встановлено, що ефективними педагогічними умовами розвитку творчих здібностей старших дошкільників є: врахування індивідуально-вікових особливостей дітей, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя та дітей; створення емоційного психологічного комфорту: поєднання репродуктивної діяльності з продуктивною діяльністю дитини; створення розвивального творчого середовища життєдіяльності вікової групи; взаємодія дошкільного закладу і сім'ї у формуванні творчих здібностей дошкільників. Розроблено методику розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника.

Ключові слова: творчі здібності дітей дошкільного віку, розвивальне середовище, педагогічні умови, збагачення і активізація словника.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Необхідність продуктивних перетворень у сфері суспільного життя неодмінно торкається питань творчості, творчої ініціативи, творчих нахилів та здібностей. Кардинальні зміни в суспільному та економічному житті нашої держави висувують нові завдання з необхідності всебічно розвинутої особистості, здатної опанувати наукові знання, швидко адаптуватися до мінливих умов і активно впливати на хід суспільних,

економічних і культурних процесів. У цьому ~~напрямку~~ ~~проблемі~~ ~~розвитку~~ творчих здібностей дітей дошкільного віку набуває особливого значення.

Розвиток творчих здібностей особистості є ~~важливим~~ ~~напрямом~~ особисто-орієнтованої освітньої парадигми, методологічної, загальнодидактичної ~~методичної~~ ~~системи~~ ~~які~~ ~~реалізуються~~ в роботах Ш. Амонашвілі, В. Моляко, С. Сисоевої, Г. Якиманської та інших.

Означена проблема - одна з найактуальніших ~~проблем~~ ~~розвитку~~ особистості дитини, яка привертає увагу вчених різних галузей, оскільки пов'язана з питаннями ~~просування~~ ~~твірчих~~ ~~моделей~~ освітнього простору, розробки варіативних форм і методів навчання і ~~виховання~~ ~~що~~ ~~відповідають~~ освітнім потребам і віковим можливостям особистості [1; 2].

Розробка методики вивчення особистісного ~~мовленнєвого~~ ~~досвіду~~ дошкільників актуальна і перспективна, оскільки підвищення рівня мовленнєвої культури безпосереднім чином пов'язане з розвитком творчих здібностей дітей.

Актуальність проведеного дослідження визначається: соціальним замовленням на творчу особистість, здатну засвоювати глибокі знання, розуміти і аналізувати процеси, що відбуваються, брати участь у перетвореннях суспільного життя.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури (Д. Богоявленська, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, Т. Кудрявцев, Н. Лейтес, Е. Торренс; С. Рубінштейн та інші) переконливо доводять, що розвиток творчих здібностей особистості здійснюється тим ефективніше, чим раніше створити для цього сприятливі умови. У зв'язку з цим одним із найбільш актуальних напрямків сучасної педагогічної теорії і практики є пошук умов і засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Різним аспектам дитячого мовлення, в тому числі збагаченню і активізації словника, присвячені дослідження Л. Березовської, А. Богуш, Н. Гавриш, Д. Ельконіна, Є. Тихеевої, Л. Калмикової, Н. Луцан, О. Ушакової, Ф. Сохіної та інших.

Розглядаючи проблему розвитку творчих здібностей в онтогенезі, вчені підкреслюють значення дошкільного дитинства в становленні здатності до творчості. Психолог Е. Торренс, вивчаючи особливості дитячої творчості, вважав дошкільний вік підйомом у розвитку творчих здібностей [3].

Роботи, які безпосередньо присвячені дослідженню рівня розвитку творчих здібностей дошкільнят, розкривали такі напрямки, як: розвиток творчого мислення дошкільників (М. Поддяков, Н. Веракса, І. Смолярчук і інші); особливості уяви дошкільників (О. Дьяченко; Є. Кравцова та інші); виявлення творчої обдарованості дітей (А. Матюшкін, І. Белова, І. Бурлакова та інші).

Кожен з означених напрямків торкається проблеми творчості дітей дошкільного віку, творчих компонентів їх діяльності, мислення, уяви та мовлення.

Науковці С. Сисоева, С. Уфімцева [4] стверджують, що діяльність є основою розвитку творчості, творчих здібностей і нахилів дітей. У центрі уваги досліджень є такі види творчості, як образотворча і вербальна.

Після опублікування книги К. Чуковського «Від 2 до 5» до наукового обігу дошкільної лінгводидактики ввійшли терміни «словесна творчість», «словотворчість», які сьогодні посіли чільне місце у працях багатьох учених (А. Арушанова, А. Богуш, Л. Березовська, Н. Гавриш, К. Крутій, Г. Ніколайчук та інші).

Так, Н. Гавриш [2] увела в науковий обіг поняття «мовленнєвотворча діяльність», яку вона розглядає як опосередкований мовою, оформлений у різних типах висловлювання процес оперування, комбінування уявленнями.

Таким чином, результати дослідження переконують, що важлива роль мовлення у розвитку творчих здібностей дошкільника, за допомогою якого дитина усвідомлено сприймає навколишній світ і формується як творча особистість.

Мета статті полягає у розкритті педагогічних умов та методики розвитку творчих здібностей засобами збагачення і активізації словника дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Відповідно до мети дослідження конкретизовано *завдання*, зокрема: активізувати і збагатити словниковий запас; формувати операції словесно-логічного мислення; розвивати творчу самостійність і активність; розвивати креативність та вербальну творчість дітей дошкільного віку.

Відповідно до завдань дослідження виокремлено принципи, показники, педагогічні умови та розроблено методику розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами збагачення і активізації словника.

Так, принцип діяльнісного підходу заснований на положенні про те, що розвиток людини відбувається у процесі діяльності, яка завжди носить продуктивний характер, тобто її результатом є перетворення навколишньої дійсності й удосконалення самої людини: її знання, уміння, мотиви, здібності. Цей принцип передбачає організацію цілеспрямованого процесу формування творчої активності дошкільників.

Основне призначення принципу індивідуально-творчого підходу полягає у створенні оптимальних умов для самореалізації особистості, виявлення та розвитку її творчих можливостей.

Принцип об'єктивності передбачає розгляд тільки достовірних педагогічних явищ і фактів, аргументованих положень і тверджень. Також використання тільки тих методик діагностики, які дають об'єктивні дані про об'єкт дослідження.

Принцип гуманізації реалізується через створення умов для саморозвитку і самореалізації особистості.

Аналіз психолого-педагогічної літератури уможливив узагальнити умови, які необхідні для розвитку творчих здібностей старших дошкільників, зокрема: створення атмосфери емоційного благополуччя за рахунок наповнення життя дітей цікавим змістом; постійне включення ігрових прийомів, ситуацій; варіативність у всіх сферах життєдіяльності (форми, засоби і методи навчання, матеріали та інше); виключення формалізму, сухості, зайвого дидактизму; повага до творчості дитини (як до процесу, так і до результату); довіра до дитини, виключення зайвої опіки. визнання своєрідності, унікальності періоду дошкільного дитинства, його особливої ролі у становленні особистості

З'ясовано, що до педагогічних умов розвитку творчих здібностей належать: врахування індивідуально-вікових особливостей дітей, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя та дітей; створення емоційного психологічного комфорту; поєднання репродуктивної з продуктивною діяльністю дитини; створення розвивального творчого середовища життєдіяльності групи закладу дошкільної освіти; взаємодія дошкільного закладу і сім'ї у формуванні творчих здібностей дошкільників [5].

Ми розглядаємо розвивальне середовище як комплекс психолого-педагогічних умов розвитку творчих здібностей в організованому просторі креативного поля. Розвивальне середовище життєдіяльності групи закладу дошкільної освіти охоплює освітній простір (система занять із розвитку вербальної творчості, орієнтація на зону найближчого розвитку дітей групи закладу дошкільної освіти, створення умов і засобів організації життєдіяльності, технологія навчання: методи і прийоми, форми, засоби, система вправ, які активізують мовленнєвий і творчий розвиток, спостереження за навколишнім світом), комунікативний простір (сформованість комунікативних навичок, взаємодія дітей у процесі продуктивних видів діяльності, повноцінне міжособистісне спілкування, стиль спілкування педагога, спільна діяльність, позитивна співпраця педагога з дітьми), корекційний простір (корекція мовленнєвого розвитку, корекція пізнавального розвитку, корекція емоційного і комунікативного розвитку), розвивальний простір (система розвивальних занять, вправ та ігор), креативний простір (формування творчого потенціалу, творчої самостійності, стимулювання творчої активності)[5].

Однією з основних умов створення в закладах дошкільної освіти розвивального довкілля для дітей дошкільного віку є опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми. Це означає, що пріоритетною метою виховання є формування гармонійної та всебічно розвиненої особистості. Завдання педагога полягає у забезпеченні інтересів дитини, у задоволенні її природних нахилів і потреб.

Розвивальне творче середовище формується на основі середовища соціального і виступає як особливим чином організований педагогічний простір, заснований на взаємообумовленому і взаємодоповнюючому діяльнісному спілкуванні всіх учасників освітнього процесу.

Розвиток творчих здібностей оцінюється у нашому дослідженні за такими параметрами: сформованість компонентів мовленнєвої діяльності, таких як: обсяг словника; словниковий склад мови (іменники, дієслова, прикметники, прислівники); категорії висловлювань (ситуативні, позаситуативні); граматичні навички; розуміння мови; виразність мови; зв'язність мовлення; розуміння абстрактного значення сутності слів; семантико-синтаксична варіативність (граматичне конструювання тексту при збереженому змісті) і лексико-семантична варіативність (здатність висловлювати подібне різними мовленнєвими засобами).

На основі аналізу теоретичного матеріалу з означеної проблеми виокремлено завдання, які сприяють виявленню творчих здібностей дітей дошкільного віку, зокрема: встановлення належності предмета до певної групи, що позначається словом-узагальненням; знаходження синонімів, антонімів; конструювання речень за опорними словами.

Схарактеризуємо основні функції, завдання та умови організації діяльності вихователя з розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку [5].

1. Стиль спілкування вихователя з дітьми: вихователі знаходять можливість спілкуватися індивідуально з кожною дитиною; позиція у взаєминах із дитиною – партнерська; виявляють своєю мімікою (посмішкою, виразом обличчя) та пантомімікою схвалення дитини.

2. Урахування індивідуальних особливостей у виховному процесі закладу дошкільної освіти: відповідно до інтересів, потреб, здібностей, можливостей підбирають методи і прийоми розвитку творчих здібностей; виявляють ціннісне ставлення до дитини як до суб'єкта творчої взаємодії; ведуть аналітичний щоденник спостережень; з розумінням та повагою ставляться до особливостей кожної дитини.

3. Урахування індивідуальних особливостей у навчальному процесі: враховують індивідуальні можливості кожної дитини, рівень пізнавальної активності, знань, вмінь та навичок; розвиток творчих здібностей; проводять заняття творчого спрямування, різноманітні за формою організації (індивідуально, підгрупами, фронтально); проводять різноманітні види творчої діяльності (колективна самостійна, художня, художньо-мовленнєва, мовленнєво-творча, театральна, ігрова, пізнавальна, продуктивна); підбирають та пропонують навчальні завдання різного ступеню складності; визначають різні засоби активізації уваги, включення мотивації до навчальної діяльності; враховують індивідуальний творчий досвід (емоційний, інтелектуальний, практичний); враховують суб'єктний досвід творчої діяльності дітей у ході планування навчальної діяльності (ставлення до творчості, знання, вміння, перенесення їх на діяльність у нові умови); враховують емоційно-суб'єктні прояви у творчій діяльності (інтерес, виборчість, ставлення); враховують діяльнісно-суб'єктні прояви у творчій діяльності (активність, самостійність, ініціативність, винахідливість).

4. Забезпечення розвивального творчого індивідуально-орієнтованого середовища життєдіяльності дітей у

групі дошкільного закладу освіти: ~~створюють умови для вільного пересування~~ дітей, куточки усамітнення; створюють гнучке, ~~варіативне~~ ~~комунікаційне~~ ~~середовище~~ творчого середовища; працюють над розробкою варіативних зразків. ~~демонструють матеріал~~. ~~Група~~ завдань роздаткового матеріалу, тощо; розташовують дитячі роботи на рівні ~~та~~ ~~які~~ ~~в~~ ~~та~~ ~~можуть~~ бачити всі; розташовують меблі таким чином, щоб діти могли діяти ~~індивідуально~~ ~~або~~ ~~спільно~~.

Основною формою навчальної методики ~~виступають~~ інтегративні розвивальні заняття з розвитку мовлення, що дозволи вирішувати різнопланові завдання у межах одного заняття. Мета цих занять у тому, щоб просунути вперед мовленнєвий розвиток дитини, удосконалюючи лексико-граматичну будову мови, компоненти якої лежать в основі досягнення високого рівня розвитку творчих здібностей.

Інтегративні розвивальні заняття з розвитку мовлення, дозволяють вирішувати різнопланові завдання у межах одного заняття, зокрема: розвиток словесно-логічного мислення; збільшення обсягу активного і пасивного словникового запасу; навчання складання словосполучень, речень, оповідань; навчання підбору синонімів, антонімів; ознак, дій предметів, розрізнення багатозначних слів, пряме і переносне значення, навчання елементів словотворення; розвиток словесної творчості.

У процесі проведення занять широко використовували ігрові ситуації, вправи, творчі завдання, моделювання проблемних ситуацій. Схарактеризуємо їх.

Вправа: «Назви одним словом»

Мета: вчити дітей називати узагальнюючі слова(меблі, посуд, іграшки та інші).

Дітям пропонують назвати одним словом предмети: стіл, стілець, шафа, диван (меблі); черевики, чоботи (взуття); лялька, машина, ведмедик (іграшка).

Гра «Назви частини»

Мета: вчити дітей розрізняти з яких частин складаються предмети.

Дітям пропонують назвати з яких частин складається дерево (корінь, стовбур, гілки, листя).

Вправи на підбір близьких за змістом слів.

Мета: збагатити та активізувати словник дітей словами-синонімами.

Дітям пропонують замінити слова іншими, які близькі за змістом (радість, добрий, похмурий, та інші).

Вправи на підбір протилежних за змістом слів.

Мета: вчити дітей підбирати антоніми.

Дітям пропонують підібрати слова протилежні за змістом (радіти, мовчати, підніматися, йти, втрачати, плакати, сумувати, бігти).

Визначення ознак, дій предметів

Мета: активізувати словник дітей словами, що позначають дію.

«Що робить лікар? (лікує, виписує ліки, слухає, міряє температуру). Що робить будівельник? Що робить кухар?»

Гра «Що це? Який він? Що він може?»

Мета: активізувати словник дітей словами, що позначають властивості предметів.

Дітям показують картинки і запитують: «Хто це? Який (яка) він (вона)? Що він (вона) робить?»

Це собака. Він маленький (біленький, кудлатий, веселий). Він може гратися (слухати, гавкати).

Проведення серії занять було спрямовано на розвиток словесної творчості у дітей дошкільного віку. На цих заняттях вирішувалися такі завдання як:

- вчити дітей складати оповідання за опорними словами;
- вчити дітей складати казки на запропоновану тему;
- вчити дітей складати казки за опорними словами;

Вправа «Чого не буває?»

Мета: розвивати у дітей словесну творчість, активізувати активний і пасивний словник дітей словами: природа, грім, веселка та інші.

Дітям пропонують скласти коротке оповідання, у якому явища природи виступають як живі істоти.

Завдання. «Перероби казку на свій лад».

Мета: розвивати у дітей словесну творчість.

Дітям пропонують переробити казку. Так, наприклад, відомі казкові герої наділяються протилежними рисами характеру: «Карабас Барабас добрий, а його ляльки злі».

Дітей ділять на дві команди. Одна команда демонструє характерні риси якогось казкового героя, а інша — відгадує, хто це. У грі використовуються казкові образи, наприклад, Попелюшки, Снігової Королеви тощо. Якщо відповідь правильна, фігура оживає.

Гра «Склади розповідь».

Мета: навчити складати розповідь за складеними реченнями.

Дітям по черзі показують сюжетні картинки. Для кожної картинки складають речення, а потім складені речення об'єднують у невелике оповідання.

Робота з текстами художньої літератури та творів усної народної творчості.

Які розповіді про домашніх тварин ви знаєте?

Які художні фільми про домашніх тварин ви ~~знаєте~~?

Які загадки про домашніх тварин ви знаєте?

Хто знає прислів'я про домашніх тварин? Складіть казки про домашніх тварин.

У навчально-виховному процесі дошкільного закладу широко зарекомендували себе ігрові мовленнєво-творчі вправи, завдання та ігри, використання яких сприяло розвитку творчих здібностей дітей. Наприклад:

Гра за готовим сюжетом.

Мета: розвивати у дітей акторські здібності

Процедура виконання. Заготовляється колода карт, на яких зображені дійові особи знайомої казки і їхні дії. Підбирають атрибути, необхідні для передачі сюжету.

Педагог пояснює дітям: «Кожен бере одну карту. На ній зображено ваша роль і дії у грі. Уважно слухайте мої слова. Коли я назву вашого героя, виходьте і робіть те, що зображено на вашій карті».

Ефективною формою роботи з дошкільниками є складання казки зі знайомими казковими героями.

Дітям пропонують вибрати казкового героя і скласти з ним цікаву історію і придумати сюжетно-рольову гру. З декількох казок складається нова. Наприклад, Царівна-жаба зустріла доброго чарівника і просить допомоги їй: придумати заклинання, щоб перемогти злого чарівника. Інший варіант: злий чарівник вимагає від братів, які хочуть врятувати царівну, виконання своїх бажань тощо. Це може бути режисерська гра, коли одна дитина розігрує всі ролі, або колективна у якій бере участь кілька дітей.

«Казка-калька»

Мета: розвивати у дітей словесну творчість, акторські здібності

Щоб створити казку-кальку потрібно використовувати схему-сюжет популярної казки і скласти нову історію. Постійним елементом чарівної казки є певна кількість дій, що здійснюються її персонажами в однаковій послідовності. Наприклад: заборона; порушення заборони; важкі випробування; зустріч із чарівником; чарівні подарунки; боротьба зі злом; перемога добра; покарання лиходія.

На основі цих дій можна скласти багато казок і придумати цікаві ігри.

На заняттях із розвитку мовлення важливо використовувати вправи зі збагачення і активізації словника.

Вправа «Складаємо казку за кольоровими кружечками»

Мета: вчити дітей придумувати різні ситуації за допомогою предметів-замінників.

Матеріал. Різнокольорові круги (по 3 круги різних кольорів на кожную дитину).

Інструкція: діти отримують кольорові круги. Вихователь пропонує дітям придумати казку про своїх героїв. При цьому доцільно ще раз нагадати дітям, що круги у всіх різні, тому і казки повинні бути різні. Педагог дає дітям час (5-7 хвилин) на придумування історій. Враховується оригінальність історій, чи є в ній опис персонажів, чи дотримано структуру казки (зачин, кульмінація, розв'язка), чи цікаві відбуваються у ній події. Коли у дітей виникають труднощі, можна дати зразок казки, яку склав вихователь. Під час складання казок дітьми, доцільно притримуватися таких критеріїв: оригінальність і новизна; наявність різних ролей; наявність певних правил.

Вправу з дітьми корисно проводити неодноразово, змінюючи кольори кругів у кожної дитини. Оцінюється незвичайність, оригінальність сюжету; різноманітність образів, емоційність, деталізація створеного образу, втілення образів відповідно до характеристик героїв, виразність і зв'язність мовлення, обсяг словникового запасу, конструктивізм при взаємодії, ініціативність.

Оптимізація занять зі збагачення словника дошкільників має спиратися на творчість, основою якої може стати розроблена система занять. Ця методика враховує найважливіші дидактичні принципи: принцип комунікативної спрямованості навчання; творчий і розвивальний характер навчання; високий рівень розвитку словника.

Підсумковий контрольний зріз дозволив оцінити ефективність запропонованої методики розвитку творчих здібностей засобами збагачення і активізації словника.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Отже, розроблена методика включає в себе низку взаємопов'язаних компонентів: зміст, завдання, принципи, що відображають дидактичні умови, необхідні для розвитку творчих здібностей дітей. Встановлено, що важливими педагогічними умовами розвитку творчих здібностей дітей є: врахування психолого-вікових особливостей дітей, забезпечення творчого розвитку на заняттях із розвитку мовлення, реалізація педагогом особистісно-орієнтованої моделі виховання і навчання; створення емоційного психологічного комфорту; поєднання репродуктивної діяльності з продуктивною діяльністю дитини; розробка системи дидактичних засобів (креативність педагога, система технічних засобів навчання, система вправ); створення розвивального творчого середовища життєдіяльності вікової групи; взаємодія дошкільного закладу і сім'ї із формування творчих здібностей дошкільників.

Основною формою навчальної методики виступають інтеграційні розвивальні заняття з розвитку мовлення, що дозволяє вирішувати різнопланові завдання в межах одного заняття.

Результати початкового і підсумкового зрізів в експериментальній і контрольних групах засвідчили, що діти експериментальної групи показують більш високі результати, що доводить ефективність розробленої методики розвитку творчих здібностей засобами збагачення і активізації словника.

Отже, запропонована методика забезпечує підвищення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку і може ефективно використовуватися в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуш А. М. Індивідуально-творче самовираження дітей дошкільного віку в ігрових ситуаціях / А. Богуш // Особистість у єдиному освітньому просторі. – Запоріжжя, 2014. – с. 44-51.
2. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці / Н. В. Гавриш. – Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. – 218 с.
3. Torrance E. P. Creative teaching makes a difference / E. P. Torrance // Psychology and education of the gifted / Eds. W. Barbe & J. Renzulli. – N.Y. : Irvington Publishers, 1975.
4. Сисоева С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія / С. О. Сисоева. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 407 с.
5. Іщенко Л. В. Основи формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку: методичний інструментарій / Л. В. Іщенко. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – 62 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bogush A. M. Indyvidual'no-tvorche samovy'razhennya ditej doshkil'nogo viku v igrovy'x sytuaciyax [Individually-creative expression of children of preschool age in gaming situations / A. Bogush] // Osoby'stist' u yedy'nomu osvitu'omu prostori. – Zaporizhzhya, 2014. – s. 48-51.
2. Gavry'sh N.V. Rozvy'tok movlennyevoyi tvorchosti v doshkil'nomu vici [Development of speech creativity in preschool age] / Gavry'sh N.V.- Donetz'k: TOV «Lebid'», 2001. – 218 s.
3. Torrance E. P. Creative teaching makes a difference / E. P. Torrance // Psychology and education of the gifted / Eds. W. Barbe & J. Renzulli. – N.Y. : Irvington Publishers, 1975.
4. Sysoyeva S. O. Pidgotovka vchy'telya do formuvannya tvorchoyi osobystosti uchnya [Teacher training for the formation of the creative personality of the student] : [monografiya] / S. O. Sy'soyeva. – K. : Politgrafkny'ga, 1996. – 407 s.
5. Ishchenko, L.V. (2014). Osnovy formuvannia tvorchoi indyvidualnosti ditei starshoho doshkilnoho viku [Fundamentals of the formation of the creative personality of children of the senior preschool age]. Uman: FOP Zhovtyy O.O. [in Ukrainian].

Іщенко Л.В., Журавко Т.В. Развитие творческих способностей детей дошкольного возраста средствами обогащения и активизации словаря.

Статья посвящена проблеме развития творческих способностей детей дошкольного возраста средствами обогащения и активизации словаря. Цель статьи заключается в раскрытии методики развития творческих способностей детей дошкольного возраста средствами обогащения и активизации словаря. Установлено, что важными педагогическими условиями развития старших дошкольников являются: учет индивидуально-возрастных особенностей детей, обеспечение субъект-субъектного взаимодействия воспитателя и детей; создание эмоционального психологического комфорта; сочетание репродуктивной деятельности с продуктивной деятельностью ребенка; создание развивающей творческой среды жизнедеятельности группы; взаимодействие дошкольного учреждения и семьи в формировании творческих способностей дошкольников. Разработана методика развития творческих способностей детей дошкольного возраста средствами обогащения и активизации словаря.

Ключевые слова: творческие способности детей дошкольного возраста, развивающая среда, педагогические условия, обогащение и активизация словаря.

Ishchenko L.V., Zhuravko T.V. Development of creative abilities of children of preschool age by means of enrichment and activation of the dictionary.

The article is devoted to the problem of development of creative abilities of children of preschool age on the example of enrichment and revitalization of the dictionary. The purpose of the article is to reveal pedagogical conditions and methods of development of creative abilities of children of preschool age on the example of enrichment and activation of the dictionary. It is established that the important pedagogical conditions of children's development are: taking into account the psychological and age characteristics of children, providing creative development in speech development classes, implementing a person-oriented model of education and training as a teacher; creation of emotional psychological comfort; a combination of reproductive activity with the productive activity of the child. Creation of a developing creative environment for the life of a group of preschool institutions; interaction of pre-school institution and family on formation of creativity of preschool children. The method of development of creative abilities of children of preschool age is developed on the example of enrichment and activation of the dictionary. The main form of the teaching methodology is the integration developmental classes on the development of speech, the purpose of which are: speech development of the child, verbal creativity, improvement of the lexical-grammatical structure of the language, which create the basis for achieving a high level of development of creative abilities.

Key words: creative abilities, development of creativity of preschool children, developing creative environment, pedagogical conditions.